

ישראל לפי OECD: צפופה, מבזזת משאבים ומתפתחת ללא מעצורים

התראות במייל

צפיר רינת

07 ביוני 2023

אנשי המשרד להגנת הסביבה אינם זקוקים לעמיתים ברחבי העולם כדי להכיר את הבעיות הסביבתיות המטרידות את המדינה. ובכל זאת, גם מבחינתם היה משהו מטלטל בדו"ח הביצועים הסביבתיים של ישראל, שפירסם ארגון OECD בשבוע שעבר. בניסוחים זהירים פירט המסמך כמה מהבעיות הכחונות והמערכתיות, המשפיעות באופן ישיר על איכות החיים ומאיימות להחמיר בעתיד. הדברים מוכרים, אבל קשה יותר להדחיקם כשהם נכתבים בידי מי שאינם מעורבים רגשית או אישית במה שמתחולל כאן.

הדיוקן הסביבתי העולה מהדו"ח הוא של מדינה צפופה, הממשיכה בפיתוח חסר מעצורים, ויש בה צריכת משאבים בזבזנית וגידול אוכלוסייה מואץ. מדינה המעוררת התפעלות ביכולות הטכנולוגיות שלה בהתמודדות עם בעיות כמו מחסור במים, אך מעוררת תמיהה בשל חוסר היכולת שלה לטפל בפסולת וזיהום סביבתי באמצעים שבמדינות ה-OECD מעוגנים בשגרת היום יום. מדינה, ששיעור מרשים של השטחים הפתוחים בה נמצאים במעמד חוקי מוגן, אבל היתר מופקרים במידה רבה לקדחת בנייה, הכוללת הקמת יישובים חדשים ומיותרים. יש בה מרכזי הייטק ותעשייה של חברות המפתחות את הטכנולוגיות הסביבתיות המובילות בעולם, ולצד זאת עזובה ולכלוך בנחלים ובשטחים הפתוחים.

פערים וסתירות אלה רק החריפו על רקע חוסר היציבות הפוליטית. "המסגרת הרגולטורית של הגנת הסביבה מקוטעת ובחלקה מיושנת", מציין הדו"ח. "חוסר יציבות פוליטית בשנים האחרונות פגע במאמצים לשדרג את החקיקה".

הבנייה למגורים היא המוקד של כמה מהבעיות הסביבתיות הקשות ביותר של ישראל. רוב השנים נתנה המדינה עדיפות לפירבור, המבוסס על בנייה צמודת

קרקע, או שכונות חדשות המנותקות מהערים הקיימות. זהו ניצול לא יעיל של הקרקע, היוצר יישובים ושכונות שמתפתחת בהם תלות כמעט מוחלטת ברכב פרטי, מה שמביא לגודש תחבורתי וזיהום אוויר. הבעיות הסביבתיות מחמירות ביישובים הערביים, שהבעיות החברתיות והכלכליות בהם מונעות טיפול בסיסי בסוגיות כמו פינוי פסולת ומקשות על תכנון והקמה של תשתיות ביוב ותחבורה ציבורית.

ניצול המשאבים הבעייתי משתקף במדד של צריכת חומרים מקומית (DMC), המתייחס בעיקר לחומרי גלם ומקורות אנרגיה. על פי הדו"ח, צריכת חומרים שנתית לנפש בישראל היא 22.7 טונות — גבוהה מהצריכה הממוצעת של מדינות ה־OECD. כשמביאים בחשבון גם חומרים המיובאים לישראל, הצריכה עולה ומשתווה לצריכה של ארצות הברית. שני הגורמים העיקריים לגידול בשנים האחרונות הם הניצול הנרחב של גז טבעי ושל חומרי בניין, שהם יותר משני שלישים מכלל הצריכה. השוני הבולט בהשוואה למדינות אחרות הוא, שישראל מצליחה למחזר רק חלק קטן מפסולת הבניין ולעשות בה שימוש חוזר. כך נאלצת המדינה לבזבז יותר משאבי טבע מקומיים, כמו חול ואגרגטים (תוצרי אבן לבנייה), על ידי כרייה וחפירה.

בהמשך למה שכתוב בדו"ח חשוב להדגיש, כי יש מי שמנסים לתקן ולשנות את המציאות הסביבתית העגומה. במינהל התכנון של משרד הפנים יש אנשי מקצוע, המשקיעים מאמצים רבים לשנות את הרגלי הבנייה ולבסס אותה על צפיפות ותחבורה ציבורית. בשנים האחרונות היתה התקדמות מסוימת בהקמת מערכות להסעת המונים. המשרד להגנת הסביבה מנע מהמצב הסביבתי להחמיר עוד יותר, ובכמה תחומים אף שיפר אותו. אין ספק שהמשרד זקוק לחיזוק משמעותי לנוכח חומרת הבעיות ולנוכח החוקים שנחקקו בשנים האחרונות והוא אמור לאכוף אותם.

אולי כדי לחזק את רוח העוסקים במלאכה ולרמוז שאפשר אחרת נכלל בדו"ח של ה־OECD תיאור קצר של מיחזור הפסולת המוצלח בליטא. מדינה זו, שנעשתה עצמאית רק לפני 30 שנה, הצליחה בתוך פחות מעשור לעבור ממצב של הטמנת רוב הפסולת שלה למצב הנוכחי: רוב הפסולת מגיע למיחזור, או נהפך לקומפוסט (דשן חקלאי). אמנם מדובר במדינה בעלת אוכלוסייה קטנה, אבל

ההישג מרשים. כל זאת בהשוואה לישראל, שגם היא איננה מדינה גדולה, אך זה יותר מעשור אינה מצליחה להפחית את היקף ההטמנה.

הליטאים עשו זאת על ידי פינוי יעיל של הפסולת במדינה והפרדה באיכות גבוהה של סוגי הפסולת כדי לייעל את השימוש החוזר בהם. הטיפול בפסולת מתבסס על עידוד הפרדה ומיחזור, בדגש על הפרדה של שאריות מזון, שהן מרכיב מרכזי גם בישראל. בליטא נעשות גם פעולות לעידוד שינוי בהתנהגות הציבור, כדי שיפחית צריכה ויפריד את הפסולת בצורה נכונה. כל אלה משימות המוכרות היטב למשרד להגנת הסביבה, שבשבוע שעבר הבטיח שוב כי יפעל למימושו. נחכה ונראה אם בדו"ח הביצועים הבא של ה-OECD, שיתפרסם בעוד כמה שנים, כבר לא יהיה צורך לכלול דוגמאות מוצלחות ממדינות אחרות.

לחצו על הפעמון לעדכונים בנושא:

המשרד להגנת הסביבה OECD